

Heyecan, Akıl, İrade, Sevgi İlişkisi (Reşat ÖNDER)

İnsan, sosyal bir varlıktır. **İnsanın sosyal bir varlık oluşunun zorunluluğu ilk insan Hz. Adem'in Cennet'te dahi yalnız bırakılmamasıyla sembolleştirilmiştir. Ve de bu ilahi dinlerin metinleriyle belgelenmiştir.** İnsanlığın oluşturduğu sosyal, kültürel ve siyasi değerlerde bunun aksine ait bir işaret de yoktur. Aslında biyolojik ve psikolojik bir varlık olan insan, ancak diğer insanlarla toplum halinde yaşaması durumunda, esas insani özellikler kazanmaktadır. İnsanın zaman ve mekan üstündeki gelişmesi, onun sosyal yaşayışına ve psikolojik dengesine bağlıdır.

İnsan, insanlardan üreyip insanlarla yaşamak zorunda olduğu gibi duygular ve heyecanlarda bireylerden doğup bireylerle paylaşılmaktadır. Heyecanların ölçülü ve kontrollü yaşanması gerekir. Çünkü heyecanlar fertler arası ilişkilerde ve sosyal hayatta değer kazanmaktadır. Fert, heyecanını bir objeye yöneltmedikçe gerçek değer almamaktadır.

Heyecanlar, insanın psikolojisini ve fizyolojisini altüst eden, tepkisini dışa aksettiren, şiddetli ve kısa süreli yaşanan bir ruh halidir. Beynin kontrol hatlarını tıkatan, iradeyi hapseden bir işleve sahiptir. Heyecanların tüm boyutlarını ve öncelikli önleme yollarını bilmek heyecanların kontrolünü kolaylaştırır. Hatta, sonuçlarını önceden kabullenebilmek de heyecanların yarattığı olumsuzluklara karşı bir tür psikolojik dirençtir. **İslam dini** heyecanlara ilgisiz kalmamış, aksine geniş bir yer ayırmıştır. Her ne kadar ele alış metodu ve tarzı farklı ise de inananlarına **Cehennem**'le korkutup **Cennet**'le müjdelemeye giderek kontrolünün sağlanması için telkin etmiştir.

Duygular ve heyecanların muhtevalarını, işlevlerini bilmek, gerek fert gerek toplum açısından pragmatik bir değere sahiptir. Çünkü, dini, kültürel, iktisadi ve siyasi istismarcıların önünü almak veya sömürülmemek ancak bu yolla mümkündür. Bu konuya Kur'an'ın bakışı geniş boyutlu ve çarpıcıdır.

Heyecanlar, tepkileri ve ürettikleri hususlar bakımından iki ana gruba ayrılır. Genellikle insanları birbirinden uzaklaştıran öfke, korku, hüzn ve tiksinti gibi heyecanlar şiddetli ve kontrolsüz olmaları halinde kişiler arası ilişkileri koparırlar. Asla müspet bir şey üretmezler. Hatta, birebir ilişkileri aşır sosyal hayatta kaos yaratır. Heyecanlardan, **öfke saldırganlığa, korku kaçışmaya, hüzn iticiliğe ve tiksinti de kusmaya yönelir.** Heyecanlarını kontrol edemeyen fertlerden oluşmuş bir toplumu tasarlamak bile ürkütücüdür.

Genellikle insanları birbirine yaklaştıran sevinç, sempati ve sıkılganlık gibi heyecan türlerinin de dengeli, ölçülü; yerinde ve zamanında yaşanması gerekir. Aksi halde kişiler arası ilişkilerde ve de kişinin kendisinde bazı bozucu işlevlerde bulunabilir.

İslam Dini aklın süzgecinden geçip iradeye tabi olmayan hiç bir duygusal ve sosyal aktiviteyi hoş karşılamaz. Allah, Bakara süresi'nin 93. Ayetinde, imanın bile kişiye kötü şeyler yaptırabileceğini belirtip

örneklendirmektedir. Ayette, ilmin ve aklın, bütün aktiviteleri hatta fazilet diye sergilenen faaliyetleri denetleme gücüne ve yetkisine atıf vardır.

Özetlersek, **duygular insanın psikolojik yapısının ana damarlarını oluştururken, heyecanlar da bu yapı içinde atar ve toplar damarlar konumundadır.** Bundan dolayı heyecanların ferde ve sosyal ilişkilerine yaptığı etkileri bilmek gerekmektedir. **Heyecanların kontrolünün öncelikli tedbirleri, ilme, akla, iradeye ve sevgiye önem vermeyi gerektirir. Çünkü, ilim kuvvettir. Kişiyi ben'ini tanıtır. Akla malzeme sunar. Akıl iradeyi güçlendirir, iradenin sapmasına mani olur.**

Sevgi ise kişinin dünyaya bakışını güzelleştirir. İlmin, aklın ve iradenin kabalığını yontar. İlim, akıl, irade ve sevgi kelimeleri, olgun ve dolgun hayatın şifreleridir.